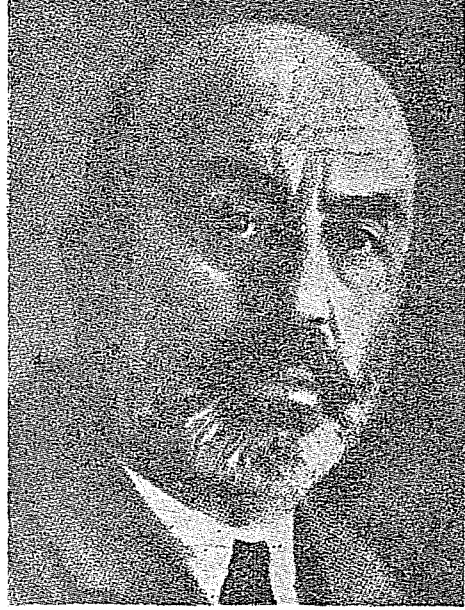


Tarih

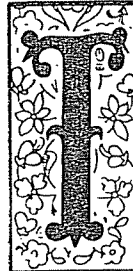
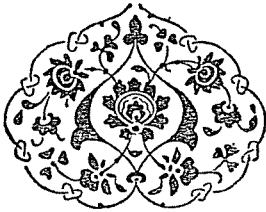
A. Vehbi VAKKASOĞLU

(İst. Yük. İslâm Enstitüsü
3. Sınıf Öğrencisi



*Vefatının 31. senesi
münasebetiyle*

Mehmed Akif



ARİHİN kaydettiği bütün gerçek kahramanlar; çoğu zaman, maddî yahut mânevî varlığını kaybedip meçhul istikametlere doğru çilginca akan bozulmuş cemiyetlerin önüne, cesaretle çıkarak, yalnız başına da olsa (dur!) diyebilen, gidilecek yolu, yaşanacak hayatı gösterebilen insanlardır. Onların kendi dertleri, ferdi ve şahsî duyguları yoktur. Hak bildikleri yo-

lun, fazilet, feragat ve fedakârlık yolunun, yalnız yolcularıdır. Kafalarında ulvî düşünceler, kalplerinde sonsuz çileler taşır, olanca varlıklarıyla, büyük dâvâların dev sancılarını çekerler.

Başkası adına fedakârlığı, destânî çapta sonsuzlaştıran İslâm dininin yüce Peygamberi buyuruyorlar :

«Müslümanların bütünü bir kişi gibidir. Azasından biri rahatsız olduğu vakit, diğer azaları da rahatsız olur.»

«Müslümanların dertleriyle dertlenmeyenler bizden değildir.»

Bir kişinin herkes, herkesin de bir kişi için olduğu hakikati, ancak İslâmiyetle gerçek mânâsına kavuşturduğuna göre, Müslüman, en ileri cemiyet ve cemiyetçilik telâkkisinin bütün ruh ve suuruna biricik kaynaktır, ölçüdür. İslâmda fertle cemiyet arasındaki unsur ve terkip düğümü, milyonluk kütlede, bir kişinin dişi ağrırken, bunu bir milyon kişinin aynı dişi üzerinde duyacağı nisbette mefkûrevî bir sarmaş dolaş belirtir. Bu hâle en güzel örnek, asr-ı saâdet ve onu takip eden râşit halifeler devridir.

Fakat sonradan türlü sebeplerle, tek zerresi ve noktası değişmez ve fedâ edilmez, topyekûn kâinatın mesele ve dâvâlarında mutlak mizan anlayışı olan İslâmdan uzaklaşmalarla durum değişti. Diğer müslüman milletler gibi, Müslüman-Türk de İslâmdan uzaklaştıkça düştü, geriledi ve geriledikçe İslâmdan uzaklaştı.

Bu durum vahametini artıra artıra ilerledi ve öyle bir hadde geldi ki, artık bütün yaralar kangrenleşmeye yüz tutmuş, dertler devasız kalmıştı. Cemiyetimiz bütün yapısıyla, sayısız dertler karşısında şaşkına dönmüş, imkânsızlıkların batağına düşmüştü. Devâ diye gösterilen yollar hep bu imkânsızlık batağına çıkıyordu. Kendi asliyet ve sâfiyetine yabancılaştırılan Müslüman-Türk, büyük bir gaflet eseri olarak, kurtuluşu, malik olduğu ruh köküne cephe almakta buluyordu.

İşte, bütün bu karışıklık ve şaşkınlık devri içinde, cemiyetimizin bir gören gözü, düşünen kafası ve HAK âşığı vardı. Bütün dertlerimiz en hurda teferuatına kadar teşhis eden, kurtuluş çârelerini, akla gelmedik kolaylıklar içinde bildiren bu büyük insan, cemiyetçi şâirimiz, millî şâirimiz MEHMED ÂKİF'tir.

Görmeden gidenleri durduracak, ruh kökümüzün kopan bağlarını lif lif örgüleştirecek, İslâmî suuru olanca gerçeğiyle gönüllerde uyandıracak Mehmed Âkif. Cemiyetimizin her derdini derdi bilen, ancak onun gülmesiyle gülen, fakat yine onun sayısız derdinden, gülmeye hemen hemen hiç vakit bulamayan Mehmed Âkif, buna rağmen :

«Ben böyle bakıp durmuyacaktım dili bağlı İslâm'ı uyandırmak için haykıracaktım.
Gür hisli, gür imanlı beyinler coşar ancak,
Ben zaten uzun boylu düşünmekten uzaktım.»

diyebilecek kadar da, şahsiyetini İslâmî tevâzuun dayanılmaz sıcaklığında eritmiştir.

Eserlerinde çok görülen feryatlar, inleyişler, ağlayışlar, coşkunluklar, hep cemiyetimizle ilgili hâdiseler dolayısıyledir. O, bâzân bütün dünyaya küser, bunılır, matemlere garkolur ki, mutlaka canından çok sevdiği Vatanının bir köşesi düşman istilâsına uğramıştır; o vakit yüreği bir fâninin taşıyamayacağı elemelerle burkulur, ağlar :

«Elemim bir yüreğin kârı değil, paylaşalım!
Ne yapıp ye'simi kahreliyorum bilmem ki?
Öyle dehşetli muhitimde dönen mâtem ki...
Ah! Karşımda vatan namına bir kabristan
Yatıyor şimdi... Nasıl yerlere geçmez insan?

Bâzan, Rabbına sitemli niyazlarda bulunur; hâzânında gördüğü cennet gibi yurdumuzun dertlerini terennüm etmekten baykuşa döndüğünü, gül devrini görseydi, bülbül olup, dertsiz, mâtemsiz öteceğini söyler :

Viranelerin yasçısı baykuşlara döndüm,
Gördüm de hazânında bu cennet yurdu?
Gül devrini bilseydim onun bülbül olurdum,
Yâ Rab, beni evvel getireydin ne olurdu?..

Fakat buna rağmen yine O, mâtem siyahı içinde, iğne ucu kadar görünmeyen istiklâl müjdesinin beyazlığını seziyor ve şöyle haykırıyordu :

«Ey benim her taşı bir mâbed-i iman yurdum,
Seni ergeç bana bir gün verecek ma'bûdum...»

Çanakkale savaşı günlerinde, Âkif Almanyada iken, yakın dostu Ömer Lütfi Bey'e dâima sorar :

— «Ömer Bey, bu Çanakkale ne olacak?

— Allah bilir amma vaziyet tehlikelidir. Askerlik noktasından düşünülünce ümit yok. Ancak fen kâidelerinin hâricinde, fevkalbeşer bir şey olmalı ki, Türk askeri dayanabilsin.»

Ömer Lütfi Bey böyle dedikçe, O :

«— Eyvah, son istinatgâhımızda yıkılırsa ne olur?» diyerek, çocuklar gibi ağlıyordu (1) :

«Yerinde kaldı mı ya kiblem, harim-i imanım?

Hudâ rızası için söyle, pek perişanım!

Uzakta olmama rağmen civâr-ı zârından,

Civarım inliyor âvâz-ı ihtizârından!

Yine Almanyada iken, Çanakkale için ağlamadığı gün olmadığını Ömer Lütfi Bey'in hatıralarından öğreniyoruz.

Bursa Yunanlılar tarafından işgal edildiği için yazdığı Bülbül şiiri, Âkif'in hassas kalbinin nasıl bir vatan ve millet aşkı ile çarptığını fazlasıyla anlatmaya kâfidir :

«Hayır matem senin hakkın değil, matem benim hakkım
Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım!
Teselliden nasibim yok, hazân ağlar baharında;
Bugün bir hânümansız serseriyim özdiyarımda.

O, cemiyetin dert ve meselelerine sadece ağlamaması, maddî, manevî bütün imkanları ile, bugün hâlâ çözmek için uğraştığımız millî dâvâlarımıza, en isabetli görüşlerle hâl yollarını göstermiştir. Yedi kitaplık «SAFAHAT»ına, millî meselelerimizi daha canlı ve gerçeğe daha uygun anlatmak, çareler, tedbirler bulmak bakımlarından bir eş göstermek, mâlesef imkânsızdır.

Âkif, san'atın gayesinin insanlığa hizmet olması gerektiğine inandığı için, Sâdi'yi çok sevmiş ve Firdevsî'nin binlerce beyitlik Şehnamesine, Sâdi'nin sekiz beyitlik bir hikâyesini üstün tutmuştur. Bunu 1919 da Servet-i Fünûn mecmuasının «tahkikat-ı edebiyeye» başlığı ile açtığı bir ankete verdiği cevapta apaçık görmek mümkündür : Bu yazısında Merhum «... Nazımla, bugün yürümek istediğim gaye, rezâil-i içtimaiyemizi ortaya koyup, halkı bunlardan tenfire çalışmaktır.» der. Bu yüzdendir ki, cemiyet meselelerini konu edinmeyen eski ve yeni şiiri beğenmez, tenkid eder :

«Eski divanlarımız dopdolu oğlanla şarap;
Biradan, fâhişeden başka nedir şi'ri sebâb?»

Bir yığın acı gerçeğin içinde, zevkî hayallere dalmayı iyi bir şey saymaz :

«Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim;
İnan, ne söylemişsem, görüp de söylemişim.»

Zaten, «Biz edebiyattan ahlâkî ve içtimai bir fâide bekleriz» diyen Şair'den başka ne ümid edebilirlik?

O'nun Leylâ'sı, mâmur, müreffeh ve imanlı bir

(1) Mehmed Âkif, Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları Eşref Edip, İst. 1961.

Vatan'dı. Yıllarca, idealini gerçekleştirebilmek için didindi, Leylâ'sını istedi, vuslat sabahını bekledi, bâzan vuslatı uzak gördü, bütün varlığıyla bağlandığı, iman ettiği ulu Yaratan'ına sitem bile etti :

«Gel ey Leylâ, gel ey candan yakın cânân uzaklaşma,
Senin derdinle canlardan geçen Mecnûn'la uğraşma.»

Cemaatler kölendir, Kâbe'ler haclen.. Gel ey Leylâ,
Gel ey candan yakın canan ki gâiblerdesin hâlâ.
Bu nâzın elverir Leylâ, in artık, in ki bâlâdan,
Müebbed bir bahar insin şu yanmış yurda

Mevlâdan.

Kimin uğrundadır serden geçip berdâr olan canlar,
Kimin uğrundadır Leylâ, o makteller, o zindanlar.
Helâl olsun o kurbanlar, o kanlar, tek sen, ey Leylâ,
Görün bir kerrecik, ye'setmeden Mecnûnu istilâ.

Âkif Leylâ'sına kavuşabilmek için olanca gayretini sarfetti. İstanbul'dan Ankara'ya yaya gitti. Yol uğrağı olan çeşitli yerlerde vaazlar, konuşmalar yaptı. Milletimizi uyandırmak ve şahlandırmak yolunda her güçlüğe göğüs gerdi. Kastamonu Nasrullah camiinde şöyle konuştu : «Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile, ordularla, tayyarelerle yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabitalar çözümlenerek herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatine, kendi menfaatini temin etmek kaygısına düştüğü zaman yıkılırlar.» Daha birçok yerlerde konuştu, Sırâtı Müstakim ve sonra Sebîlürreşat mecmualarında nesirler, şiirler yazdı :

«Bunca zamandır uyudun, kanmadın,
Çekmediğin kalmadı, uslanmadın;
Çiğnediler yurdunu baştanbaşa,
Sen yine bir kerre kımlıdanmadın!»

Yıllarca, asırlarca süren uykudan artık,
Silkin de : muhitindeki zulmetleri yak, yık!
Bir baksana : gökler uyanık, yer uyanıktır;

diyen sesi, yurt sınırlarını aşmış, diğer İslâm beldelelerinde de yankılar yapmaya başlamıştı :

«Ey cemaat, uyanın! Yoksa, hemen, gün batacak.
«Uyanın! Korkuyorum leyl-i nedâmet çatacak.

Sizi kim kaldıracak, sûru mu İsrâfilin?
Etmeyin... Memleketin hâli fenalaştı... Gelin!

Ey cemaat, uyanın, elverir artık uyku!
Yok mu sizlerde vatan nâmına hiç bir duygu?

diye haykırarak uyandırdığı, coşturduğu Müslüman-Türk'ün zaferinde, mânevî başkumandan olmak sıfatı ile, en büyük şeref payı Âkif'e aittir. Memleketimizin dış düşmanları ile olan bütün mücadelelerini, acı ve tatlı tarafları ile, cemiyetimiz üzerindeki tezahürlerini, O'nun eserlerinden sırası ile takip etmek mümkündür. «Bu bakımdan Âkif, cemiyete çevrilmiş bir fotoğraf objektifi gibidir... 1908-1923 arası hâdiseleri, Hürriyet'in ilânı, Balkan harbi fecâyi-i, Umumî Harp ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili hâdiseler eserlerine tam mânâsı ile aksetmiştir.» (2)

«Murat Hüdâvendîğârı sırtında gezdiren tepeler, Ferdinand'ın önünde eğilmeye mecbur kalmış; fezasında, Yıldırım Bayezid'in seday-ı kahrı çınlayan vadiler, ecdâdın her bucağında can ektiği, mefâhir dolu, şeref dolu topraklar düşmanın sefil ayakları altın-

(2) Mehmed Âkif ve Cemiyetimiz, Doç Faruk Kadri Timurtaş.

da...» (3) Bütün bunları bilen ve söyleyen Âkif nasıl susar :

«Ne felaket dönüversin de mesâcid ahıra,
-Hırvatın askeri tepsin çıkıp üstünde hora.
Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova
Sen misin? yoksa hayalin mi? vefasız Kosova.

Basacakmıydı fakat göğsüne Sırbın çarığı
Serilip yerlere binlerce şehidin sarığı,
Silecekmiydi en alçak neferin çizmesini
Dürtecekmiydi geçen leş gibi her limesini.

Karadağ haydudu, Sırp eşşegi, Moskof yılanı
Sonra Yunan iti çeçevre kuşaşım yatanı
Târumar eyleyiversin de bütün ordumuzu
Bizi kovsun, elimizden alarak yurdumuzu
Kimsesiz ailelerden kimi gitsin bıçağa
Kimi bin türlü fecaetle çekilsin kucağa.»

«Balkan Harbi ve Umûmî Harpteki felaketlerimiz karşısında susan, bigâne ve lâkayt bir durumda kalan edebiyatımızın bu hâdiselere üzülen, ağlayan biricik şâiri Âkif'tir» (4).

Binlerce can pahasına sahip olduğumuz toprakların, dünkü teb'alarımız tarafından ele geçirilmesini görmek, Âkif için dayanılmaz bir fâciâ, kahredici bir darbe oluyordu. O, bu millî fâciâların sebeblerini, tembellik, hissizlik, mes'ûliyetsizlik, tefrika ve cehalet olarak tesbit ediyor, topunun yüzüne tükürüyordu :

«Tükürün cebhe-i lâkaydına Şarkın, tükürün!
Kuşkulansın, görelim, gayreti halkın, tükürün!
Tükürün, milleti alçakça vuran darbeler,
Tükürün onlara alkış dağıtan kahpelere.»

Birinci Cihan Harbiyle de, vatanın içinde bulunduğu tehlike devam ediyor; içte ve dışta hüküm süren iktisadî tehlikeler artıyordu. Fakat önceki fâciâlarla bu durum arasında fark vardı. Bu fark, Âkif'in ümidini artırıyor, heyecanını şahlandıyordu. Çünkü «arslan gibi ırkın torunu» işte Çanakkalede, dünyanın en üstün donanmasına, en üstün vasıtalarla mücehhez ordularına yumrukla karşı koyuyor. Dört taraftan tepesine yağdırılan ateş, «Pâk alının istihkâmına sığınmış kahraman Mehmed'in» iman dolu göğsünde sönmüyordu.

Mehmet Âkif'in en yakın arkadaşlarından Eşref Sencer Bey anlatıyor : «Anadolu-Bağdat demiryolunun Hicaza ayrılmış son istasyonu olan El-Muazzam'a gelmiştik. Harbiye Nâzırı ve Başkumandan Vekili Enver paşa beni aramış, Çanakkale zaferini müjdelmişti. Âkif'in hayatının en bahtiyar, en mesut ânı... Ay, bedir halindeydi. Cöl gecelerinin parlak yıldızlı semasını, zaferimizin şerefine aydınlatan kamerin bu efsânevî ışıkları altında, Mehmed Âkif, hiç bir başka işğa ihtiyaç bırakmayan, bu Güneş'i unutturacak kadar parlak cöl gecesinde, sabahladı... İstasyon kulubesinin arkasındaki hurmahın içine çekildi, sadece hıçkırıklarını duyuyorduk... İçli, derin hıçkırıklar... İşte, o, Çanakkale'ye lâyük destan, bu hıçkırıklar içinde meydana geldi... Sabahleyin, vazifesini tamamlamış fânilerin az kula nasip olan rahatı ile yüzüme derin derin baktı :

— Artık ölebilirim Eşref... Gözüm açık gitmez, dedi.» (5).

Allah'a kavuşmak diye vasıflandırdığı ölümü bile,

(3) Mehmed Âkif, Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan — Doç. Dr. Nurettin Topçu.

(4) Doç. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, (Aynı eser).

(5) Tarih Konuşuyor, sayı 36, Cemal Kutay.

ancak zaferi gördükten sonra isteyecek kadar, millet sevgisi ile doluydu.

Artık zafer kazanılmış, vatan düşman istilâsından kurtarılmıştı. Âkif'in sesi, bütün gönüllerin inandığı bir hakikat halinde, göklerimizde yükseliyordu :

«Korkma! sönmez bu şafaklarda yüzen alsancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.»

«Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl :
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır, Hakka tapan milletimin İSTİKLÂL.»

Âkif, siyasi sahada kazanılan büyük zaferlere; iç-timai, iktisadi ve kültürel sahalarda devam edilmesini istemektedir. Cemiyetimizde bu zaferlerin sağlanabilmesi için, madde ve şekil inkılâbı yerine, ruh ve ah-lâkımızda inkılâp istiyordu :

«İnkılâb istiyorum, ben de fakat, ABDUH gibi...
Yoksa, ellerde kör âlet efeler tertibi,
Bâb-ı Âlî'leri basmak, adam asmakla değil!»

«Kuyucu Murat Paşa gibi, kafalarını kesmekten başlayarak, Deli Petro gibi sakal kesme ve kıyafet de-ğiştirme inkılâplarını üç asırdan beri denedik. Bitki-ler ve hayvanlar âlemine âit varlıklar olsaydık belki kurtuluşumuz için bu gibi şekil de-ğişmeleri kâfi gelir, Lamark'la Darwin'in birbirini tamamlayan teorileri bi-zim hayatımızda da tatbik yerini bulurdu. Lâkin biz insanlar için ancak ruh ve düşünce inkılâpları, duygu ve irade telkinleri kurtarıcı olabilir.» (6).

Âkife göre, fikir sahasında halkı yükselterek münevver zümreye yaklaştıracak yerde, halka doğru iniş fecî neticeler verdi. Münevverin cevheri halkın heves-lerine fedâ edildi, halkın münevver asaletiyle alâkası büsbütün kesildi :

«Sizde erbâb-ı tefekkürle avâmın arası
Pek açık. İşte budur bence vücudun yarası.

...Evet, ortada bir pis uçurum
Var ki, gündün güne dehşetleniyor, korkuyorum,
— Kapatılmazsa gelip bir yere şayet efkâr —

Olmasın millet-i merhûmeye bir kanlı mezâr.
Neticesi felâket olan bu ayrılık önlenmeli, sonra da ruh ve mânâ inkılâbı yapılmalıdır. Âkif'in düşündüğü inkılâp iki temel üzerine yükselecektir: Mârifet ve Fazilet... Mârifet; ilim ve fen, Milletimizin düşünme, zevk ve tenkit melekelerini geliştirecektir. Fazilet te, mârifet yolu ile toplanan ve işlenen de-ğerleri memle-ketin selâmetine tahsis etmeyi mümkün kılacaktır :

«Çünkü milletlerin ikbali için, evlâdım,
Mârifet, bir de fazilet... İki kudret lâzım.
Mârifet, ilkin, ahaliye saadet verecek
Bütün esbabı taşır; sonra fazilet gelerek,
O birikmiş duran esbâbı alır, memleketin
Hayr-ı i'lâsına tahsis ile sarf etmek için.»

Âkif, yüce milletimizin faziletinin kökten ve esas-tan geldiğini kabul eder. Fakat son üç asrın durmadan ilerliyen ilmiyle birlikte bulunamadığı için, cemiyeti-mizin bu hazin duruma düştüğünü söyler :

«Biz, evet, hasmımızın kudret-i irfanından,
Bî-nasibiz de o yüzden bu şerefsiz husran.»

O, bazı yanlış anlıyanların aksine, tam bir mede-niyet ve ilim taraftarıdır. Geri kalmamızın en büyük sebebi olarak bilgisizliğimizi, cehaletimizi gösterir :

«Eyvah! Bu zilletlere sensin yine illet...
Ey derd-i cehalet, sana düşmekle bu millet,
Bir hâle getirdin ki; ne dîn kaldı, ne nâmûs!»

«Bu cehalet yürümez, asra bakın: asr-ı ulûm!»
Bir makalesinde; «Bütün içtimaiyyûn arıyorlar,
tarıyorlar, bizim inhitatımızı, inkırazımızı hep irfan-sızlığımızda, ilimsizliğimizde buluyorlar.» diyor (7).

İlim ve irfanı kazanmanın yolu çalışmaktır. Diğer Avrupa milletleri gibi, fen ve teknik ilerlemenin, yükselmenin tek çaresi, bilerek, anlıyarak, metodlu çalışmaktır. Bu şekilde çalışmadığı içindir ki, tica-ret ve sanayi çökmüş, fen ve teknik zayıf, ziraat da Âdem babamızdan gördüğümüz usullere dayanmakta-dır. Çalışmadığı takdirde bu durum böyle sürüp gi-decektir. Zira âlemde külfetsiz nimet yoktur :

«Zavallı milletin idraki târmâr olalı :
Muhit-i ilme giren yok, diyar-ı fen kapalı;
«Sanâyiin adı batmış, ticaret öylesine,
Ziraat olsa da... Âdem Nebî usulü yine!
Hulasa, hepsi çalışmak, yorulmak isteyecek.

Sıkıntısız mütefennin, üzüntüsüz âlim,
Ne tatlı şey! Buna bir çare yok mu?»

İnsan, bu hayat savaşında yer almış değil midir? Madem ki doğduk, çaresiz, savaşacağız. Her şey size göstermiyor mu ki insan ve onun doğduğu eserler hep mücadele eseridir. Bakın tek tek insanlara, bakın âilelere, hepsi çalışıyor. Alın sırasıyla her türlü cemi-yetleri, alın kavimleri... Bunlar içinde yaşama kaygı-sından ayrılan var mı?

«Çalış dünyada insan ol, elindeyken henüz dünya.»

Görmüyor musunuz : Bekâyı bir gaye görenlerdir ki, koşup ilerlemeye, bu uğurda katlandıkları zahmeti rahmet bilmekteyler :

«Bekâyı hak tanıyan, sa'yi bir vazife bilir;
Çalış, çalış ki bekâ sa'y olursa hakkedilir.»

Gerçekten mücahit olan Avrupalılara bakın, onlar yerlere kanaat etmiyorlar da havaya hükmediyorlar, atomu bulma yolundalar :

«Bir yığın kuvveti var, hem ne tabii de henüz,
Biz o kuvvetlere eller gibi hâkim değiliz!
Yarımın ilmi nedir, halbuki? Gayet müthiş :
(Maddenin kudret-i zerriyyesi) uğraştığı iş.
O yaman kudrete hâkim olabilsem diyerek,
Sarf edip durmada bir çok kafa binlerce emek.
Bir de kafanızı döndürün de Şark'ı görün, geri lâfi yetmiyecek kadar geri... Çalışmamızın bizi Garp medeniyeti seviyesine ulaştırabilmesi için, modern metodlar takip etmenin ehemmiyetine işaret eden Âkif diyor ki : «Sorarım bu dâvâda olanlara, iş bölümüne neye lüzum görüyorsunuz diye. Bir adam koltuğun-da on karpuz taşıyabilir mi?» (8) İlim ve san'atta ihtisas yapmanın yurt kalkınmasındaki ehemmiyetine inanan Âkif, Almanyayı örnek gösterir, yarım ve yanlış bilgilerle, her mevzuda bilir bilmez konuşanlara çatar :

«Sabahleyin mütefelsif, ikindi üstü fakih;
Sular karardı mı pek yosma bri edib-i nezih;
Yarım müverrih; öbür gün siyasetin kurdu;
Bakarsın ertesi gün içtihadı pey vurdu!»
Bu kadar geniş görüşlü ve gerilik düşmanı mer-hum'u, bazılarının geri görmesi, O'nun rûhunun ne

(7) Sebülirreşat meemuası.

(8) İslâmci Bir Şairin Romanı, M. Emin Erişirgil, İst. 1947.

sonsuz ve derin bir yarına sarkmakta olduğunu fark edememelerindedir.

Çalışmalarımız Batı'nın ilim ve fennini alabilmek, hatta onu geçebilmek cihetinde olacağına göre, batıdan nasıl istifade etmeliyiz? Batı'dan alacağımız şey, sadece ilim, fen ve metoddur. «Garb'ın çığneyip posasını çöp tenekesine attığı aşağılık zevk ve eğlenceleri değildir.»

Halbuki biz, Garb'ın yaldızlı şekiller içinde bulunduğu madde ve cinsiyet hayatının, cazibesine kapıldık. «Rûh'u ve dîmağı olan münevverin eliyle garba uzanacak yerde, midesiyle derisinin hazlarını yaşatan halkın eliyle uzandık.» (9) Avrupanın tekniğini alacak yerde, moda rezaletlerini, türlü denâetlerini, ne dinimiz ne millî varlığımızla uyuşacak aşağılık taraflarını aldık, taklit ettik. Âkîf'e göre, kendi tâbiriyle, «Seyyat gümrüklerde kalmalı, Garb'ın yalnız ilim ve san'atını almalyız :

**«Alınız ilmîni Garb'ın, alınız san'atını,
Veriniz hem de mesâinize son süratini.**

Sade Garb'ın, yalnız ilmîne dönsün yüzünüz.»

Bizim düşmanlığımızın sadece garbın faziletsizliğine, canavarlığına, barbarlığına olduğunu da şöyle izah ediyor : «Lâkin bu heriflere karşı olan buğzumuzu hiç bir vakit onların ilimlerine, fenlerine, san'atlarına sıçratmamalıyız. Heriflerin ilimlerini fenlerini almalyız.» (10)

Sadece taklit etmek tehlikeli hatta zararlı bir yenileşme yoludur :

**«Ne yapsa Avrupa, bizlerce asıl olan hareket :
(O halde biz dahi yaptık!) deyip hemen taklit
Bu türlü bir yenilikten ne hayredersin ümid?»**

Zaten garbı bu türlü taklit etmeye özendirdiğimiz, bunu bir mârifet sandığımız içindir ki, benliğimizi ve kendi asliyetimizi kaybettik. Oysa ki, mâzide bizi yükseletmiş olan temeller göz önünde bulundurulmalı idi:

**«İyi hatırdâ tutun ettiğim ihtarı demin :
Bütün edvar-ı terakkiyi yapıp geçmek için,
Kendi (mahiyet-i rûhiyye) niz olsun kilavuz.**

Kendi şahsiyetimizi unutmamalı, varlığımızı yabancı temeller üstüne kurmamalıydık :

«Aşlarken de vurun kendine kendinden aşı.»

Demek oluyor ki Âkîf'in tek dışı kalmış canavara benzettiği medeniyet, garb âleminin maddî ve teknik sahadaki harikulâde terakkisi değil, mânevî sahadaki faziletsizliği ve nasipsizliği idi. Garb medeniyetine olan bütün düşmanlığı, onların milletimize yaptıkları tecavüzlerden, vahşiliklerden ve zulümlerden dolayıdır. O, vatan ve milletinin her derdi, her felâketi karşısında olduğu gibi, garb emperyalizmasının saldırganlığı karşısında da, kuvvetli san'atına, hisli rûhunun olanca heyecan ve coşkunluğunu katarak şöyle haykırdı:

**«Azıcık kurcala toprakları, seyret ne çıkar :
Dipçik altında ezilmiş, paralanmış kafalar!
Bereden reng-i hüviyyetleri uçmuş yüzler!
Kim bilir hangi şenaatle oyulmuş gözler!
(Medeniyet) denilen vahşete lânetler eder
Nice yekpâre kesilmiş de sırtmış dişler!**

**Tükürün ehl-i Salîbin o hayasız yüzüne!
Tükürün onların asla güvenilmez sözüne!
(Medeniyet) denilen maskara mahluku görün:
Tükürün maskeli vicdanına asrın, tükürün!**

(9) Tohum mecmuası, Safahat'ın felsefesi, Cilt I, Sayı 6, Nurettin Topçu.

(10) Sebilürreşat mecmuası.

Avrupaya karşı bu derece düşman olmakla beraber, hissi hareket etmiyor ve (ilim Müslümanın yitiğidir, nerede bulursa alır) diyen Peygamberine yüzde yüz mutabakat ederek şöyle diyordu :

«Avrupalıların ilimleri, irfanları inkâr olunur şey değildir. Ancak insanîyetlerini, insanlara karşı olan muamelelerini kendilerinin maddiyattaki bu terakkileri ile ölçmek kat'iyen doğru değildir. Heriflerin ilimlerini, fenlerini almalı, fakat kendilerine asla inanamamalı, kapılmamalıdır.»

Âkîf, imansız medeniyetin insanı ezeceğini bildiği için, kendi milletine saf, yüce, nâmuslu ve îmanlı bir medeniyet istiyordu : «Benim bütün insanlar, bilhassa dindaşlarım nâmına istediğim bir medeniyet varsa o da, her mânâsıyla pâk, yüksek, namuslu bir medeniyettir, bir medeniyet-i fâzilâdur.» (11)

Böyle bir medeniyetin vücut bulabilmesi için, cemiyetimizin, tenbellik ve meskeneti atması, yılmaz, sarsılmaz bir azim ve gayret içerisinde «iki gününü müsâvi geçirmemeye» çalışması lâzımdır. Ümitsizliğe, en kötü şartlar içinde bile yer yoktur. «Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz» meâlindeki âyetten mülhem olarak seslenir :

**«Âlemde ziyâ kalmasa, halketmelisin, halk!
Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!
Herkes gibi dünyada henüz hakkı hayatın
Varken, hani herkes gibi azminde sebatın.**

Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar ;

«Miskinliğin, hareketsizliğin hiç bir türlüüne rıza göstermeyen Âkîf'in hayatı, tembelliği san'at haline getirenlere örnek olacak derecede hareketli, hamleli ve ümitli geçmiştir. Anadoluyu bizzat ve eserleriyle adım adım dolaşmış, me'vus halkımıza silkinme gayreti, ümit müjdesi ve azim iradesi vermiştir :

**«Ye's öyle bataktır ki: düşersen boğulursun.
Ümmide sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!
Me'vus olanın ruhunu, vicdanını bağlar
Lânetleme bir ukde-i hâtır ki çözülmmez...
En korkulu cânî gibi ye'sin yüzü gülmez!**

**Yok! yok! Hele azmindeki zincirleri bir kır!
(İş bitti... sebatın sonu yoktur!) deme; yılma**

Hüsrana rıza verme... Çalış... Azmi bırakma;

Ey millet-i merhûme, sakın ye'se kapılma.

Çalışmaya engel olan ikinci bir mâniayı (Kader) ve (Tevekkül) kelimelerine, cemiyetimizin verdiği yanlış mânâ teşkil eder. Halkın anladığı mânâsıyla tevekkül, dînimizin alnında simsiyah iz bırakmış uğursuz bir lekedir :

**«Tevekkül inmek için tâ bu şekl-i mübtezele,
Nasıl uyuttunuz ekfârı, bilsem, ey hazele?
Nasıl durur aceb alnında şer'i ma'sumun,
Bu simsiyah izi halâ o levs-i meş'umun?**

İçinde bulunduğumuz iyi durumları muhafaza etmedik, sonra da ihtişamlarımızın yerini sefaletler almıca, (Kaderde varmış) dedik. Şeriat, (çalış!) emrini verdiği halde (tevekkül)'ü bir tembellik vasıtası haline getirdik :

**«O ihtişamı elinden niçin bıraktın da,
Bugün yatıp duruyorsun ayaklar altında?
(Kadermiş!) Öyle mi? Haşâ, bu söz değil doğru :
Belânı istedin, Allah da verdi... Doğrusu bu.
Meşiyetin sana zulm etmek ihtimali mi var?**

(11) Sebilürreşat mecmuası.

(Çalış!) dedikçe Şeriat, çalışmadın, durdun, Onun hesabına bir çok hurafe uydurdun! Sonunda bir de tevekkül sokuşturup araya, Zavallı dini gevirdin onunla maskaraya!

«İnsan, Müslüman denilen bu derbederlerin hâlini görüyor da, kaderin de, tevekkülün de günahına giriyor: neye bu kelimeler var diye?» (12)

«Allah'a dayandım!» diye «sen çıkma yataktan...

Mânâ-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdan!

«Bugün Müslüman kılığında insanların (Kader)-den anladıkları şey, İslâm'a iftiradır. Tevekkül ise bizi fenalıktan fenalığa sürükleyen bir belâdır.» Hal-buki aslında tevekkül, imanın şîârı, faziletlerin kahramanı idi. Sonradan ruhuna zerkedilen meskenetle memleketi harap edip gitti:

«Tevekkül öyle yaman bir şîar-ı imandı,

Ki kahraman-ı fezâil denilse şâyandı.

Yazık ki: rûhuna zerk ettiler de meskeneti;

Cüzzama döndü, harâbetti gitti memleketi!»

Tevekkül'ün mânâsı tenbellik olsaydı, bu millet dini sayesinde atalarının bıraktığı mirasla yaşar mıydı? Ne gezer... Belki de Tevhid güneşi söner, Kur'an geldiği yere dönerdi:

«Âlemde (tevekkül) demek olsaydı (atâlet.),

Miras-ı diyanetle yaşar mıydı bu millet?

Çoktan kürenin meş'al-i tevhidi sönerdi;

Kur'an duramaz, nezd-i İlâhiye dönerdi.»

Âkif, hayatı boyunca «Koşunuz, zavallı vatani kurtarınız... Bunun için her şeyden önce Kader ve Tevekkül diye uydurulmuş iman bataklığını kurutunuz. Bunu yapamazsanız, teknik olmayacak, san'at olmayacak, ticaret başkalarının elinde kalacak, çiftçilik Âdem babamızdan gördüğümüz usullerle sürüp gidecek.» diye inledi.

Âkif tefrika zehriyle şaşırmış giden bir cemiyetin, geleceğinden emin ve ümitli olunamayacağını biliyordu. Bu bakımdan, ideâl başboşluğunun, parça parça koparıp, grup grup parçaladığı cemiyetimize, tefrika illetini, bir alarm keskinliği ve tesiriyle haber veriyordu:

«Sen! Ben! desin efrad, aradan vahdeti kaldır;

Milletler için işte kıyamet o zamandır!

İslâm'ı evet tefrikalar kastı kavurdu;

Kardeş, bilerek bilmiyerek, kardeşi vurdu.

Can gitti, vatan gitti, bıçak dine dayandı.

Ey tefrika zehriyle şaşırmış giden ümmet!

Nedir bu tefrika yahu. Utanmıyor musunuz?

Geçen fecâyia hâlâ inanmıyor musunuz?

Gömülmek istemiyenler boyunca Hüsrana;

Nifakı gömmeli artık mezar-ı nisyana.»

Tefrikanın dağıtan yıkıcılığından, İslâm'ın birlik ve beraberlik cephesine çağırıyor. Eskiden şîari vahdet olan iman manzumesinin kopan şirazesine çare, BİRLİK. Post kavgalarına, menfaat çatışmalarına paydoş demeli, elele vererek çalışmalıdır: «Fırkacılık, komitecilik... Bunlar artık susmalı. Elbirliğiyle bugün vatani terakki ettirmeli. Asla me'yus olmamalı. Emin olmalı ki canla başla çalışırsak, aradaki esbâb-ı tefrikayı kaldıracak olursak vatan-ı İslâmı kurtarıyoruz.»

«Girmeden tefrika bir millete, düşman giremez;

Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez.»

Millî birliğimize darbe vuran ırkçılığa cephe alınmalı, İslâm kardeşliği yayılmalıdır: Çünkü Hz. Peygamber ırkçılığı şiddetle yasaklamıştır:

(12) M. Emin Erişiril, «aynı eser» Sayfa: 194.
(Bir vaizin ağzından)

«Müslümanlıkta (anâsır) mı olurmuş ne gezer!

Fıkr-i kavmiyyeti tel'in ediyor Peygamber.

En büyük düşmandır rûh-i Nebî tefrikanın.

Âkif, cemiyetimizde, bugün varlığını daha bâriz bir şekilde sezdiren, dört zümre görüyor. Birinci zümre, kursağına nasibini yerleştirir yerleştirmeyen dönüp yatan avam tabakasıdır:

«Birinci zümreyi teşkil eden zavallı avam,

Biraksalar edecek tatlı uykusunda devam.

Bugün nasibini yerleştirmeyen kursağına;

«Yarın» nedir? Onu bilmez, dönüp yatar sağına.»

İkinci zümreyi teşkil edenler, hayata küskün, kurtuluş-
tan ümidi kesmiş olanlardır:

«İkinci zümreyi teşkil eden cemaat ise,

Hayata küskün olanlardır ki: saplanıp ye'se

«Selâmetin yolu yoktur... Ne yapsalar boşuna.»

Demiş de hırkayı çekmiş bütün bütün başına.

Bunların karşısına dikilen üçüncü zümre, kendi kendilerine aydın diyen ve onunla böbürlenmiş genç nesilden bazılarıdır. Bunlar beyinsizce taklit etmeyi marifet sanırlar: Âkif, «... nezihini borcumdur eylemek tenzih» diyerek, bu kategoriye girmeyen bir kısım gençliği ayırır. Fakat çoğunun yazık ki;

«Sinirlerinde teessür denen fenalık yok.

Tabiatında utanmakla aşinalık yok.»

Onlar muttasıl yirminci asır şöyle, yirminci asır böyle deyip medenî geçinirler. Yaşadıkları asırla ilgileri, bilgiler ve faziletler yönünden değil, rezaletler ciheitindedir:

«Hayır, mehasin-i Garb'ın birinde yok hevesi,

Rezâil oldu mu lâkin, şîardır hepsi.»

Evet, istisnasıyla birlikte, cemiyetimizin yeni yetişen nesli, kalbi ve imanı çalınmış, kararsız, vehimli, korkularla dolu bir madde iskeletine indirilmiştir. Neslimizin vebali yirminci asrın boynunadır:

«Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûku asil,

Ne kadar gözdesi mevcutsa hakkıyla sefil!..»

Avam tabâkası ise, genç neslin tam aksine, yirminci asrın getirdiği her yeniliğe sırt çevirmiştir:

«Görenek neyse, onun emrine münkad olarak;

Garb'ın efkarını, âsârını düşman tanımak;

Yenilik namına vahy inse kabul eylememek.»

Âkif cemiyetimizin bu derdine de şu çareyi gösteriyor: «Yeniliği iyiliğinden, hususiyle lüzumundan dolayı almak, eskiyi de fenalığı sabit olduğu için atmak.» Bu bakımdan O, lüzumlu yenilikleri sırf yeni olduğu için kabul etmeyen şüursuz görenek taassubuna çatar:

«Böyle gördük dedemizden!» diye izmihlâli

Boylayan bir sürü milletlerin olsun hâli

İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!»

Cemiyetimizin sinesinde, hâlâ kanayan yaralar halinde göz göz açılmış çok dertlerimiz, İslâm'ı yanlış anlamaktan doğmaktadır. İslâm'da kısa görüş, dar düşünce, ve taassup yoktur. Âkif, taassubun dinde olmadığını, onun kimlerin marifeti olduğunu çok iyi biliyordu:

«Ya taassup! Ya taassup! O kadar maskaraca

Bir yol almış ki, bakarsın başı misvaklı hoca,

Mütehasssiken edepsizliği eşkalinde,

En ufak şeyden olur dini hemen rencide!»

Maddî terakkiyi mümkün kılacak yenilikleri hal-ka benimsetirken, mukaddesatımızın muhafaza edilmediğinden yakını. O'nun muhafazakârlık anlayışı, millet hayatını kurmuş bulunan bütün esasların, vatanın, tarihin, dilin, dinin her hangi bir yeniliğe feda ve terk edilmemesi şeklindedir. Bu yüzdendir ki, muhafazakârlığı, sakalsız fazilet, tesbihsiz dindarlık tanımayan, ilme inanmayan, dar görüşlü olmak, medenî hayatın dışında yaşamak şeklinde anlayışların, itham

ve alaylarına sert cevaplar vermiştir. O'na göre, cemiyetimizdeki manevî bozukluklar sıra ile şöyledir :

Lâfçılık, müsbet iş görmeme ve vatan sevgisinin azlığıdır : «Acaba biz ne yaptık? Dört beş sene evveline gelinceye kadar geçen zamanımız sükun ile geçti. Şu son dörtbuçuk beş sene'yi de muttasıl söylemekle geçirdik. Bir millet ki bütün vücudu durur da yalnız çenesi işler, elbette yaşamaz.» Bu duruma sebeb olarak vatan sevgisinin azlığını, vatanın sahipsizliğini göstermektedir :

«Evler tünek olmuş, ötüyor bir sürü baykuş...
Sesler de: «Vatan tehlikede imiş... Batıyormuş.
Lâkin, hani, milyonları örten şu yığından,
Tek kol da «Yapışsam...» Demiyor bir taraftan.
Sahipsiz olan memleketin batması haktr;
Sen sahip olursan bu vatan batmıyacaktır.»

Mâzinin övünülecek kısımlarını bırakıp, kötü taraflarına özenmek, müsbet yönde atalarımız gibi yaşamamak, O necip ve şanlı milletin evlatlarına yakışmıyor :

«Neden mefahîr-i eslâfe kahredip, yalnız,
Mülevvesatına mazimizin sarılmadayız?

Kış uykusunda mı geçmişti ömrü ecdadın?
Hayır, O nesl-i necibin, O şanlı evladın,
Damarlarında şehâmet yüzerdi kan yerine;
Yüreklerinde ölüm sevkî vardı can yerine.
Deden ne türlü yaşarmış... Adamsan öyle yaşa;»
Fakat şimdi,

«Ucunda yoksa ölüm her belaya göğsün açık.
Dilenci mevkîi, milletlerin içinde yerin.»

Esasen, yaşamamızın pahası, nihayet canımız olmalıdır :

«Hayat odur ki; nihayet pahası hûn olsun.
Senin hayat-ı sefilin; pahay-ı namusun.»

Halbuki yaşamamızın pahası, şimdi namusumuz oldu. Biz adam olsaydık dedelerimiz gibi örnek hayata yaşardık. Fakat, her belaya göğsümüzü açtık, el verir ki, ucunda ölüm olmasın. Bununla beraber Âkif, yaşama arzusunu kötülemez : «... Ben asla yaşama arzusunu fena görenlerden değilim. Yalnız yaşamak için hayatı istihkâr lâzımdır.» diyor. Dünyanın bize değil, bizim dünyaya hâkim olmamızı istemektedir. İnsan, icabettiği zaman, umunun hayrı ve varlığı için, kendi varlığını feda edebilmelidir :

«Öleceksin.» denilen noktada merdane sebat;
Yeri gelsin, gülerek, oymarak terk-i hayat;
İhtirasat-ı hususiyeyi söyletmiyerek,
Nef'i şahsiyyi umumunkine kurban etmek...»

Cemiyetimizin hayata lüzumundan fazla bağlanmasını, gerektiği zaman ölmesini bilmemesini tenkit eder :

«Hayata nerde görülmüş senin kadar sarılan?
Zorun: Gebermemek ancak ölümlü dünyada.»

Bu hususta Japonları örnek gösterir. Onlar gibi, icabında vatan için ölmesini bilmelidir :

«Vatan muhabbeti, millet yolunda bezl-i hayat;
«Vatan.» deyip öleceksin semada olsa yerin.»

Âkif, cemiyetimizin çok derdinin dîni terketmekten ileri geldiğini kabul eder. İslâmın ilk devirlerinde, şimdiki dert ve meselelerimizden hiç birinin bulunmadığını delil olarak gösterir :

«Müslümanlık denilen ruh-u ilâhî, arasak,
«Müslümanız» diyen insan yığından ne uzak.

Dini tetkik edeceksen, dönelim haydi geri;
Alalim neş'et-i İslâma yakın bir devri:
O ne dehşetli terakki, o ne müthiş sür'at.
Öyle bir harika gösterdi mi insaniyet?»

Dîne sarıldıkça yükselen, gelişen milletimiz, dini bıraktıkça düştü, geriledi; geriledikçe dini bıraktı. Buna:

«Bir de din kaydını kaldırmalı, zira o belâ,
Bütün esbab-ı terakkimize engel hâlâ.»

diyen mütefekkir müsveddeleriyle; onların tam aksini düşünen :

«Bu fesadın başı hep fen okumaktır.»

şeklinde yanlış bir telâkki sahibi olan avam tabakası sebeb olmuştur. Bilhassa Avrupa'da tahsil yapmış, yeni yetişen gençlik dini hiç anlamamış, yahut yanlış anlatılmış olduğundan İslâma düşman kesilmiştir :

«Bir selâmet yolu varmış... O da neymiş? Mutlak,
Dini kökten kazımak. Sonra, evet, Rus'laşmak.
O zaman iş bitecekmış...»

Asrın ilimlerini öğrenen gençlerimize mukaddesata hürmet duygusunu da aşılmalıyız :

«Evet, ulûmunu asrın şebâba öğretelim;
Mukaddesata, fakat, çokca ihtiram edelim.»

Fakat içinde leş taşıyan, mukaddesata kadar herşeye saldıran köpek tıynetlileri hesaba katmaz :

«Mukaddesata kadar saldıran beş on çomarı,
Hesaba katmayı hiçbir zaman düşünmüyorum:
O tasmazlılara insan demekte ma'zurum.»

Asıl üzerinde durulacak nokta, en aziz bildiğimiz şeylere bile tereddütsüz saldırayabilen kimselerin nasıl yetiştirilmiştir. Cemiyetimizin sosyal yapısındaki bazı bozukluklar, noksanlar, yanlış anlamalar, halkı cahil bırakıyor, okuyan gençliği, mukaddesata hürmetsiz kılıyor. Bunların başında ediplerin halkı irşad etmeyişi, daha çok yoldan çıkarıcı telkinlerde bulunması gelir:

«Üdebanız hele gâyetle bayağ mahlûkât...
Halkı irşat edecek öyle mi bunlar? Heyhât.
Kimi Garbın yalnız fuşuna hasbî simsar;
Kimi, İran malı der, köhne alır, hurda satar.
Serseri: hiç birinin mesleği yok, meşrebi yok;
Feylesof hepsi; fakat pek çoğunun mektebi yok.»

Bu türlü ediblerin meydana getirecekleri edebiyatın, pek tabiidir ki, milletimize çok zararı dokunacaktır. Çünkü;

«Ne kaldı, bir edebiyatımız mı? Vâ esafâ!
Bırak ki ettiği yoktur bir ihtiyaca vefa;
Ya ruh-u milleti efsunluyor, uyuşturuyor;
Ya sinelerdeki hislerle çarpışıp duruyor.»

Âkif, bu durumları düzeltebilecek mükemmel adamların cemiyetimizde çok az olduğundan şikâyet eder; «Meşrutiyet bize gâyet acı bir hakikat öğretti ki, o da vatanımızda her mânâsiyle büyük adamın yok edeceği kadar ender bulunmasıdır.» (13) Cemaatin arasından; «Kalırsa el beğenir; ölürsa: Yer beğenir;» dört adam çıkarsa getir.»

Dört başı mamur adamların cemiyetimizde az bulunmasının sebeplerini, Âkif'e göre, şöyle sıralayabiliriz :

a) Vazifeperverlik ve fedakârlığı başkasından beklemek: «Bir de bakıyorum, vazifeperverliği, fedakârlığı daima başkalarından bekliyoruz. (Dostlar şe-

hit, biz gâzi.) yağması dört elle sarıldığımız bir düstur.

b) Neme lâzımcılık ve vazife hissine bigânelik:

•Küçük, büyük (Ne vazifem.) desin de iş yürütün.
O hale geldi ki millet vazifesizlikten:
Vazife hissi de kâfi değil, bugün cidden.

c) Hissizlik, duygusuzluk:

•Duygusuz olmak kadar dünyada lâkin derd yok;
Öyle salgınmış ki mel'un: Kurtulan bir ferd yok.
Kendi sağlam... Hissi ölmüş, ruhu ölmüş milletin.
İşte en korkuncu hüsrânın, helâkin, haybetin.

d) Çocuk terbiyesinde yanlış usûllere baş vurulması. Çocuklarımıza beşikten başlayarak, uyuşukluk aşılantmakta, hurafelere inanmaya sevkedilmektedir. Aslında, ceddimizin kahramanlıklarını onlara ninni yerine söylemeli, zafer arzusunu gönüllerinde tutuşturmalıyız: Dedelerimiz çocuklarını:

•Zafer havasına doymaksızın uyutmazdı;

Onların nesli ise:

•Bugün uyuşturuyor (Ninni) lerle ahfadı.

Sade dayak atmakla çocuk terbiyesine kalkanlar muvaffak olamazlar:

•Gül değil, kıl bile bitmez sopa altında.

Ve bütün bu yanlış terbiye metodlarının neticesinde, fena yetişmiş, hayatı anlamayan bir gençlik doğuyor:

•Geçer şebabımızın en güzide eyyâmı
Hayatı anlayarak atmadan bu evhamı.
Hayatı anlamıyor... Çünkü görmüyor, okuyor;
Zavallı kırkına gelmiş de ağzı süt kokuyor.

e) Memleketin istifade edebileceği mükemmel adam azlığının en mühim sebeplerinden biri de, yüksek okulların mütehasşis yetiştirmemesi, her işte Avrupa'dan adam getirilmesidir:

•Bir alay mekteb-i âli denilen yerler var;
Sorunuz bunlara millet ne verir? Milyonlar.
Ne yetiştirdi ki bunlar acaba? Anlatınız.

Bu durumları ortadan kaldırmak için, maarifi önder yapmamız lâzımdır. Tıpkı Almanya'da olduğu gibi, önce (Mahalle mektebi) nden (İlk okul) dan işe başlamak gerekir:

•Mahalle mektebidir işte en birinci adım;
Fakat, bir hatveyi ilkin tasarlamak lâzım.

Açılacak bu ilkokullara herşeyden önce, imanlı, edep-
li, sonra da liyakatli öğretmenler yetiştirmek gerekir:

•(Muallim) im diyen olmak gerektir imanlı,
Edepli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı.

Öyleyse, (Adam) sızlığımızı tedavi yoluna, tereddüt etmeden ilkokullardan başlamalıyız. Üstelik bağlı bulunduğumuz Din'i koruyabilmek de, maarife önem vermekle mümkündür:

— •Kemâl-i şevk ile mâdem atılmışız dine —
Okuryazar olacaktık siyaneten dini:
Onun maarife vâbeste, çünkü fe'mini.

Âkif, maarifte istediği bu yeniliklerin yanı sıra ahlâk'ta da inkılâp istiyordu. Ahlâksız tahsilin işe yaramayacağını bildiği için, cemiyetimizin bünyesinde görülen ahlâksızlıkları yok edebilmenin yollarını en güzel surette gösterdi. Kötülükleri önliyebilmenin en kısa yolu kalblere Allah korkusunu sokabilmektir:

•Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır;
Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.

Cemiyetimiz, İslâmın iyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak emrini unuttu, çiğneyip, çiğnenip Hakk'ı

tutup kaldıracak merd kişilere muhtaç kaldı. Böylece yüzüzlük, utanmazlık alenileşti: Hattâ birtakım sapkıncılar ise, olanca kudurmuşluklarıyla, utanmazlığı bile utandırarak, hayâ ve edeb gibi mukaddes mefhumlara saldıyorlar:

•Hayâ sıyrılmış inmiş, öyle yüzüzlük ki her yerde...
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incek perde.

•Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim» diyen Peygamberin, Hak katından getirdiği İslâm imanı, ahlâkın en büyük kurucusu, koruyucusu olmuşken, biz de O'nu bütünüyle kabullenmişken, evet, böyleyken, faziletten haberimiz yok ta, diz boyu rezalet içerisindeyiz:

•O iman hüsn-ü hulkun en büyük hâmisî olmuşken.
Nemiz vardır fezailden, nemiz eksik rezaiden?

Demek: İslâmın ancak nâmı kalmış

Müslümanlarda.

Âkif'e göre bu korkunç durumdan kurtulmanın yegâne imkanı ahlâkımızı yükseltmektir:

•Sâde bir sözdür fakat hikmetlerin en mücmeli:
Bir halâs imkanı var: Ahlâkımız yükselmeli.
Oyuncak sanmayın! Ahlâk-ı Millî, rûh-u millîdir.
Onun iflâsı en korkunç ölümdür: Mevt-i küllîdir.

Âkif, yaşanan asra uygun olarak, terbiyenin aileden başlamasını ileri sürer. Bozuk terbiyemizin ancak bu şekilde düzelebileceğini söyler:

•Dinledin, gördün a oğlum, ne bozuk terbiyemiz.
Ne yapıp yapmalı, insanlığı öğretmeliyiz.
Başlasın terbiyemiz ailelerden, oğlum.

Fakat, cemiyetimizdeki mevcut aile düzeninde birçok aksaklıklar gören Âkif, önce bu bozuk tarafları ortaya koymuş, sonra da bunları giderme yollarını göstermiştir. Küçük sebeplerden dolayı, bir söze kadın boşamak, kadına dayak atmak ve şartlarını gözönünde bulundurmadan birden fazla evlenmek, Âkif'e göre aile hayatını bozan âmillerin başında gelmektedir. Terbiyeyi kendisinden başlatacağımız âile, İslâmın ruhuna bağlı ve yapacağımız ahlâk inkılâbından nasipli ailedir.

Demek oluyor ki, cemiyetimizin bütün derdi, İslâmı, Kur'an'ı yanlış anlamaktan ileri gelmektedir:

•Demek: İslâmın ancak nâmı kalmış

Müslümanlarda;

Bu yüzdenmiş, demek hüsrân-ı millî son

zamanlarda.

Okunmak ve anlaşılacak için gönderilmiş olan Kur'an-ı Kerim'i, Müslümanlar, ölüler kitabı, fal kitabı haline getirmişlerdir:

•Ya açar nazm-ı celilin bakarız yaprağına;

Yahut üfîr geçeriz, bir ölünün toprağına.

İnmemiştir hele Kur'an, bunu hakkıyla bilin,

Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için.

Günlerin ağırlaştırarak omuzlarımıza yüklediği hayat yükünü, en zahmetsiz bir şekilde taşıyabilmek, maddî-manevî bütün saadetlere ulaşabilmek, kısacası yaratışın gayesine erebilmek için, dünya ve ahiretin tek nizâmı İslâma dönmek mecburiyetindeyiz:

•Eğer çiğnenmemek isterseler seylâb-ı eyyama:

Rücu etsinler artık müslümanlar Sadr-ı İslâma.

Âkif, herkesin sahte ve kemiyetçi (Modern) ler peşinde gezdiği kukla ideolocylar panayırında, bütün Garp ve bütün Şark fikir çileleri içinde pişe pişe, çiğ-
lıklaşan bir ıstırahın sahibidir. Evet, O, cemiyetimizin dertleri karşısında atılmış keskin bir çığlıktır. Gören, anlıyan, düşünen, sezen bir çığlık... «Âkif, belki otuz sene bu cemiyetin sefaletini terennüm etti. Cemaatle

hemhal, hemderd oldu. Neslimizin ruhunun doktoru o idi. Bedbaht bir nesil, o'nu hastalarının başucunda, mezarlıkta, meyhanede, mahalle kahvesinde, hâsılı bütün sefaletlerinin yanında bulmuştu.» (14)

Dertlerimizin çok ve çeşitli olmasına rağmen, O, hepsinin reçetesini iki mısra ile yazıyor :

«Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhamı
Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâmı...»

«Bütün ömrü cemiyet dertlerini ve çarelerini düşünmekle geçen Âkif; tevazuuna rağmen, yeter derecede haykırdı, vazifesini yaptı. O'nun, idealini gerçekleştirememesi, kendi hatasından değil, dertlerin vahametindedir.»

Vatanın felaketine ağlamayan gözün kör olmasını isteyecek kadar, vatanını seviyordu :

«Nasıl tahammül eder, hür olan esaretine.
Kör olsun, ağlamayan, ey vatan, felaketine.»

Ve şu kalbden niyazı yapacak kadar da, vatanının dertlerine ortak oluyor, felaketlerden, dertlerden kurtulmasını istiyordu :

«Yâ İlâhî bize tevfikını gönder...»

— Âmin!

Doğru yol hangisidir, millete göster...»

— Âmin!

Ruh-u İslâmî şedaid sıkıyor, öldürecek,
Zulmü te'dib ise maksud-u mehîbin, gerçek,
Nâra yansın mı beraber bu kadar mazlûmin,
Bî-günahız çoğumuz... Yakma İlâhî.

— Âmin!

Boğuyor âlem-i İslâmî bir azgın fitne,
Kıt'alar kaynıyarak gitti o girdap içine.
Mahvolan aileler bir sürü ma'sûmundur.
Kalan âvarelerin hali de ma'lumundur.
Nasıl olmaz ki? Tezelzül veriyor arşa enin.
Dinsin artık bu hazin velvele Yârab.

— Âmin!

Müslüman mülkünü her yerde felaket vurdu...
Bir bu toprak kalyor dinimizin sonuyurdu.
Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübin;
Hâk-sâr eyleme Yârab, onu olsun... Âmin!]

Yaşamaya-değer hayatı, kıymet haneleri en dolgun şekilde kateden, son ve en büyük dâvâ kutbu, millî şairimiz, dert ortağımız Mehmet Âkif'i, cemiyetimizin her ferdi hürmetle anmak borcundadır.

BİBLİYOGRAFYA

- 1) Safahat
- 2) Mehmed Âkif, Hayatı, Eserleri. Yetmiş muharririn yazıları (Eşref Edib)
- 3) İslamcı Bir Şairin Romanı (M. Emin Erişirgil)
- 4) Mehmed Âkif ve Cemiyetimiz (Doç. Faruk Kadri Timurtaş)
- 5) Mehmed Âkif (Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan) (Doç. Nurettin Topcu)
- 6) Mehmed Âkif (F. Abdullah Tansel)
- 7) Tohum Der. — Safahatın Felsefesi — (Nurettin Topcu)
- 8) Tarih Sohbetleri — Cilt 1-2-3 (Cemal Kutay)
- 9) Tarih Konuşuyor Dergisi — Sayı 36 — (Cemal Kutay).

(14) Mehmet Âkif, Hayatı, Eserleri, İdealleri, (F. Abdullah Tansel).

İslâmî Davranış

İslâm, insan için kurulmuştur. O'nun için konuya, bu ikisini tarifle başlayacağız :

İSLÂM; Hak ve hakikat îmanı, selâmet ve saadet ilmi, cemiyet, hukuk, iktisat ve ahlâk nizamı, san'at düzeni, huzur ve bekâ duygusudur.

İNSAN; Hâlıkın yarattığı, kudret eliyle akıl, ilham ve dil ihsan ettiği, Halife-i arz olan, ahsen-i takvîm (en güzel kıyam) sırrına mazhar ve bütün mevcudat emrine müsahhar bulunan varlık... Âlemlerin Rabbi, kudret eliyle İNSAN'a en güzel vücut ve şekil vermiştir.

İNSAN'ın HAKK ile maddî, manevî irtibatı vardır.

İNSAN, zübde-i âlemdir, nüsha-i kübradır, câmi-i kemâlattır...

İSLÂM'ı ve İNSAN'ı böyle bilmek, «İslâm mefkûresi», bunlara göre tatbik etmek, «İslâm hayatı», bunları yaymak, «İslâm cihadıdır.» Bu kutsî cihadın hedefleri şunlardır :

1 — «OKU!» emriyle başhyan İSLÂM, insanlığı câhillikten kurtarmak ister. Böylece Hak ve Hakikat ilim ve irfanına kavuşturur.

2 — Mazlumun, zalimlerin elinden kurtarmak, âdil bir nizam kurmak ister.

3 — Dünyayı müşrik hâinlerden kurtarmak, kâfir ve münafıkları ve sapıkları yola (sırat-ı müstakîme), hidayete çağırır.

4 — Âsâyiş ve emniyeti temin etmekte ferdi, cem'iyeti yetiştirir. İstikbâlin ikbâlini gözetir; Hakperest, mutî, hizmet ehli ADAM hazırlar.

5 — Hakkı, Hukuku tanımak, tanıtmak, güzel ahlâkı yaşamak ve yaymak, tevhide ermek, salah ve felâha ferdi ve cemiyeti kavuşturmak ister.

Ömer KIRAZOĞLU